

Hvad gør den døve tegnsprogstolk anderledes?

- **en sammenlignende analyse af en døv og en hørende tegnsprogstolk**

Af Bo Hårdell, BA i lingvistik, MA i tegnsprogstolkning fra EUMASLI.

Indledning

Danske Døves Landsforbund (DDL) har i perioden 2012 – 2015 kørt et treårigt projekt, hvor man uddannede døve tegnsprogstolke, der efterfølgende udførte et antal tolkninger for forskellige målgrupper af døve tolkebrugere. Udgangspunktet for projektet var, at døve – der har tegnsprog som modersmål – bedre er i stand til at tolke for grupper af døve tolkebrugere, der ikke er flydende i dansk tegnsprog, eller som af forskellige årsager har vanskeligt ved at forstå en hørende tegnsprogstolk.

Der er ikke megen forskning i, hvad det er, døve tegnsprogstolke gør anderledes. Et par artikler nævner begrebet DELK (Deaf Extralinguistic Knowledge). DELK er den kompetence, som en døv tegnsprogstolk har til forskel fra en hørende tegnsprogstolk, og det indebærer:

- Gennem hele livet har den døve været omgivet af tegnsprog og den brede variation af kommunikationsformer, der eksisterer blandt døve.
- Tolkeerfaring ved at have tolket for familie eller klassekammerater.
- Personlig erfaring med at have udfordringer ved at forstå situationer, tegnsprogstolke og andre kommunikationsformer.
- Personlig erfaring med diskrimination, undertrykkelse og hvad det indebærer ikke at have adgang til kommunikation.

(NCIEC 2010, 4).

Hvad der er af forskning omkring døve tegnsprogstolke kan nævnes blandt andet: tolke i teams med hørende tegnsprogstolke (Bentley-Sassaman & Dawson, 2013); døve tegnsprogstolke og deres arbejde (Boudreault, 2005), døve tegnsprogstolke i historien (Stone, 2005).

Denne undersøgelse er et forsøg på at belyse nogle elementer, som en døv tegnsprogstolk gør til forskel fra en hørende tegnsprogstolk under en tolkning.

Metode

To optagelser af en samtale mellem en hørende etnisk dansker og en døv med andet etnisk baggrund med:

- a. en hørende tegnsprogstolk
- b. en døv tegnsprogstolk og en hørende tegnsprogstolk.

Optagelsen bliver optaget med to kameraer, sådan at man ser begge sider af samtalen. Det vil sige, at man ser følgende i video:

- a. den hørende bruger og tegnsprogstolken i den ene del, og den døvte bruger i den anden del.
- b. den hørende bruger og den døvte tegnsprogstolk i den ene del, og den døvte bruger og den hørende tegnsprogstolk i den anden del.

Den hørende tegnsprogstolk i samtale a. og samtale b. er ikke den samme person. Samtalerne er forsøgt gjort så autentiske som muligt, selvom der er kameraer og mikrofon tilstede. Det er en samtale mellem en hørende medarbejder på DDL og en døv med anden etnisk baggrund om DDL's arbejde, projekter, medlemsfordele mv.

Jeg har set på optagelsen b og registreret de forskellige elementer, teknik og beslutninger, som den døvte tegnsprogstolk gør til forskel fra sin tilstedeværende hørende kollega (der tolker mellem dansk tale og dansk tegnsprog), og disse bliver kategoriseret. Derefter bliver optagelsen a gennemset og sammenlignet med dansk tale (ved hjælp af en transkription). Herefter har jeg sammenholdt de to analyser med henblik på at identificere, hvor de største forskelle ligger.

Opståede uoverensstemmelse mellem kildesproget og målsproget bliver ikke analyseret. Det er ikke intentionen med denne undersøgelse at pege på fejlene. Jeg har også set bort fra stemmetolkning i denne undersøgelse.

Resultat

Mundbevægelser:

Døv tegnsprogstolk:

- Hun artikulerede et par engelske ord med munden i starten, hvilket er mere eller mindre kutyme, når man bruger internationale tegn (i vestlige sammenhænge). Det droppede hun hurtigt efter at have fået fornemmelse for den døvtes tegnsprog. [B-0:21-0:22]
- Hun brugte færre danske artikulationer med munden end hendes kollega, som tolkede til hende.

Hørende tegnsprogstolk:

- Hun brugte slet ikke noget engelsk ord med munden.
- Hun bruger markant flere artikulerede danske ord. Der er fundet flere eksempler på, at småord som: 'eller', 'som', 'med', 'så' artikuleret i munden uden, at der medfulgte et tegn. [A-0:45-0:46; 2:23-2:24; 3:14-3:15;4:53-4:54...]

Erstatning af tegn:

Døv tegnsprogstolk:

- Hun bruger i flere situationer andre tegn end de almindelige danske tegn, som man normalt ville forbinde med disse ækvivalenter i kildesproget. Her nævnes nogle eksempler:
 - INTERAGERE i stedet for SNAKKE ('vi kom jo fra en spændende snak om'). [B-0:15-0:17]
 - ARBEJDE-MODERATOR i stedet for ARBEJDE-GIVE ('arbejdsgiver'). [B-1:34-1:37]
 - VIL-BRUGE i stedet for BEHOV ('behov') [B-4:04-4:07]
 - FREMOVER i stedet for BLIVE-VED ('bliver ved med at være') [B-13:45-13:47]

-

Hørende tegnsprogstolk:

- Hun har større tendens at benytte sig af ord, der blev sagt på dansk.
 - BO om foreninger, der bor i huset. [A-3:16-3:18]
 - TAGE ALVORLIG om sætningen 'tage alvorligt'. [A-8:45-8:46]
 - SNAKKE SAMMEN om 'snakke sammen' [A-10:22-10:24]

Locus:

Døv tegnsprogstolk:

- Hun bruger tydelige loci med placering langt fra hinanden, hvis hun har mere end en reference i sætningen. Derudover referer hun til disse loci med pegning i langt højere grad end den hørende tolk. Den hørende tolk benytter loci uden større afstand eller i hvert fald i mindre grad.
- I optagelsen med den døve tegnsprogstolk er der observeret mindst otte gange, hvor hun benytter sig af pegning til et locus. [B-2:01-2:05; 3:44-3:47; 4:10-4:12; 5:37-5:41; 10:34-10:38; 13:16-13:18...]

Hørende tegnsprogstolk:

- Der er tilsvarende kun fundet ét eksempel, hvor den hørende tolk længere fremme i samtalen bruger pegning til at referere tilbage til referencen, som hun har placeret i et locus. [A-10:28-10:30]

Brug af krop og mimik:

Døv tegnsprogstolk:

- Hun bruger i højere grad krop og mimik i stedet for at sige alle tegn. Herunder angives eksempler på, hvilke tegn den hørende tegnsprogstolk giver den døde tegnsprogstolk, og hvordan vedkommende så videreformidler:
 - o Tegnet BEKYMRET blev tolket med *tilbagetrukket krop og med bekymrende ansigtudtryk*. [B-0:53-0:55]
 - o Tegnene STOR PROBLEM blev tolket med *tegnet PROBLEM efterfulgt af en nik*. [B-10:55-10:58]
 - o Tegnet SPØRGE blev tolket med *en gestus, der angiver, at man prikker til en person*. [B-0:50-0:51]

Tilføjelse af tegn(e)

Den døde tegnsprogstolk tilføjer ekstra tegn for at sikre sig, at budskabet kommer gennem. Hun ekspanderer betydningen af tegnene eller giver ekstra forklaring på tegnene.

- Tegnet DEMONSTRATION blev videregivet efterfulgt af tegnet MARCH. [B-0:33-0:35]
- Ordet 'frivillig' blev videreformidlet med 'frivillig – altså ingen løn' [B-5:13-5:15]
- Tegnene OM LØRDAG blev til LØRDAG IKKE MANDAG TIRSDAG LØRDAG. [B-3:32-3:35]
- Ordet 'politisk' blev tolket til POLITIK efterfulgt af LOV REGERING MINISTER ('politisk, altså med lov, regering og ministre at gøre'). [B-5:36-5:38]

Feedback

Den hørende tegnsprogstolk efterlyser feedback hos den døde bruger i meget mindre omfang end den døde tegnsprogstolk gør. Den døde tegnsprogstolk benytter sig af referencecheck mange gange i løbet af tolkningen. Det gør hun for at få bekræftet af den døde, om denne har fået fat i det sagte. Eller for at tjekke om hun videregiver det korrekt til den hørende tegnsprogstolk.

Hørende tegnsprogstolk:

- Under tolkningen efterspurgte hun direkte feedback fra den døde bruger én gang. Det skete i forbindelse med stemmetolkning, hvor hun skulle spørge, om det var 'direktør' den døde tænkte på. [A-11:58-12:00]

Døv tegnsprogstolk

- Hun gjorde brug af forskellige typer af feedback-check: bl.a. at indsætte et spørgsmål rettet til den døde: Da der blev sagt 'ulande', tolkede den døde "VED DU AFRIKA ANDRE FATTIGE LANDE", hvortil den døde nikkede, så tolkede hun videre af samtalen. [B-2:32-2:35] Da der blev sagt 'Vietnam' tolkede den døde til "DU? – VIETNAM PEG DET-ER JAPAN OMRÅDE", hvortil den døde svarede "JA VIETNAM" [B-2:45-2:48]
- I forhold til at formidle det videre til stemmetolkning benytter den døde tolk også sig af afklarende spørgsmål ligesom den hørende tolk gjorde. [B-6:51-6:54; 16:06-16:08]

Konklusion

Ud fra denne lille undersøgelse med begrænset data kan man se, at den døve tegnsprogstolk adskiller sig fra den hørende tegnsprogstolk på følgende elementer:

Mundbevægelser, erstatning af tegn, locus, brug af krop og mimik, tilføjelse af tegn og feedback. Man kan se, at den døve tegnsprogstolk er mere løsrevet fra det danske sprog (talesproget) end den hørende tegnsprogstolk, at hun har overskud til at gøre brug af elementer fra tegnsprogsgrammatikken og samtidigt have overskud til at være opmærksom på, ikke at lade sig påvirke af det danske sprog.

Den hørende tegnsprogstolk har ikke tegnsprog som modersmål, og kan derfor være mere bundet af det danske sprog. Desuden har den hørende tegnsprogstolk kun ét led til at bearbejde kildesproget til målsproget, hvorimod den døve tegnsprogstolk har to led til det, når det også går gennem en hørende tegnsprogstolk. Den døve tegnsprogstolk benytter sig af DELK, sådan at hun har bedre fornemmelse af, hvordan sproget kan tilpasses den døve tolkebruger.

Der skal gøres opmærksom på, at jeg i denne undersøgelse ikke har forholdt mig til, om det er godt eller dårligt oversat, hvorvidt modtageren forstår indholdet og stemmetolkning. Når man inddrager disse vinkler, så vil man måske have et mere omfattende billede af kvaliteten af tolkningen.

Bentley-Sassaman & Dawson (2013). Deaf-Hearing Interpreter Teams - A Teamwork Approach. *Journal of Interpretation*, 22(1), 2.

Boudreault (2005). Deaf interpreters. In T. Janzen (Ed.), *Topics in signed language interpreting* (pp. 323- 355). Philadelphia, PA/ John Benjamins.

NCIEC (2010). *Toward Effective Practice - Competencies of the Deaf Interpreter*. The National Consortium of Interpreter Education Centers.

Stone, C. A. (2005). *Towards a Deaf translation norm*. (Doctoral dissertation, University of Bristol).